

TÓTH ERIKA

AZ INKLUZÍV NEVELÉS ELMÉLETE ÉS GYAKORLATI MEGVALÓSULÁSA

(1. RÉSZ)

Az integráció és inklúzió fogalmával az utóbbi években egyre gyakrabban találkozunk, a kifejezések mögött meghúzódó tartalmak azonban nem újkeletűek a pedagógiában. Bár nevesítés és címkézés nélkül, de egy jóval régebb óta fennálló kihívással és arra reflektáló megoldáskereséssel is azonosíthatók ezek a fogalmak.

MI IS AZ INTEGRÁCIÓ?

Az integráció során több különálló rész valamely nagyobb egységbe illeszkedik, egységesül, beleolvad. Az integráció tehát általános megközelítésben azt jelenti, hogy a sérült, akadályozott, azaz a sajátos nevelési igényű gyermekek, fiatalok bekerülnek, beilleszkednek ép társaik közé. Az integrált nevelés azt jelenti, hogy az iskola fogadja (beengedi) a speciális szükségletű gyermeket; de működésén nem változtat, hanem a gyerektől várja el, hogy beilleszkedjen az oktatási környezetbe.

A beilleszkedés alábbi formáit különböztetjük meg:

1. Lokális integrációról beszélünk abban az esetben, amikor közös épületben folyik a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztése ép

társaikkal, de nincs közöttük kapcsolat (pl. külön osztályban vagy csoportban dolgoznak).

2. Szociális integrációnak nevezzük, amikor az intézmény gondosan ügyel arra, hogy – bár a tanórán külön csoportokban folyik a fejlesztő munka – a tanórán kívüli tevékenységek során (szakkörök, napközi, sportrendezvények) a fogyatékossgal élő tanulók együtt legyenek társaikkal.

3. Funkcionális integrációról abban az esetben beszélünk, ha az együttfejlesztés minden tanórán és foglalkozáson megvalósul. Az együtt töltött idő tekintetében változhat ennek megvalósulása, hiszen különböző megvalósításról beszélhetünk: részleges funkcionális integráció történik, ha bizonyos órákon, foglalkozásokon úgy szervezik a csoportokat, hogy a különböző gondozási igényű gyermekek együtt vannak, illetve teljes integráció zajlik, amennyiben a sajátos nevelési igényű gyermek minden idejét együtt tölti ép társaival.

Az integrációs folyamat az oktatásban tehát beilleszkedést, fogadást jelent. A nevelés-oktatás terén ennek különbö-

ző megvalósulási szintjei vannak, melyek közül a legmagasabb és legeredményesebb az inklúzió. Az integráció szót a sajátos nevelési igényű, a roma és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók együttnevelésének kifejezésére is használjuk.

AZ INKLUZÍV OKTATÁS

Az integráció legmagasabb foka az inkluzív pedagógiában valósul meg. Az UNESCO definíciója alapján az inkluzív oktatás nem arról szól, hogy néhány sajátos nevelési igényű tanulót hogyan lehet integrálni a többségi oktatásba, hanem sokkal inkább egy szemléletmódról beszélhetünk, ami arra keresi a választ, hogyan lehet átalakítani az oktatási folyamatot és más tanulási környezetet ahhoz, hogy azok meg tudjanak felelni a tanulók sokféleségének. A minőségi oktatás olyan oktatást jelent, amely inkluzív, mivel az a célja, hogy minden tanuló teljes részt tudjon benne venni.

Az inkluzív iskolában valamennyi diák olyan oktatásban részesül, amely egyéni szükségleteihez alkalmazkodik, beleértve azokat a diákokat is, akik nem tekinthetők speciális nevelési igényű tanulóknak. A befogadás

alapfeltétele tehát a tanulók közötti különbségek elismerése, következtésképpen a tanulás és tanítás inkluzív értelmezése tiszteletben tartja a tanulók közötti különbségeket, és azokra épít.

Az inkluzív iskolában minden tanuló és pedagógus az iskolaközösség fontos tagja. A tanulók közösségi életben való részvételének lehetőségeit növelik az iskolán belül, és csökkentik kirekesztésüket. Az iskola szemléletét, pedagógiai programját és mindennapi gyakorlatát úgy alakítják át, hogy az megfeleljen az iskolába járó tanulóknak. Tapasztalataikat rendszeresen összegzik annak érdekében, hogy a tanulók számára egyenlő esélyeket biztosítsanak. Tanulási lehetőséget – és nem csupán legyőzendő problémát – látnak a tanulók között fennálló különbségek megismerésében. Úgy gondolják, a tanulóknak joguk van ahhoz, hogy a lakóhelyükhöz legközelebbi iskolába járassanak.

Az iskola fejlesztése során éppúgy figyelembe veszik a pedagógusok véleményét, mint a tanulókéit. Nagy szerephez jut a közösségépítés és az érték közvetítés. Töreksenek az iskola belső és külső kapcsolatainak tartósságára, folyamatos és kölcsönös ápolására. Úgy vélik, az iskolába történő befogadás a társadalomba való befogadás fontos alapfeltétele.

A pedagógus szerepe, hozzáállása, attitűdje az inkluzív nevelésben is kiemelten meghatározó. A sikeresség érdekében fontos az empátikus hozzáállás, a speciális pedagógiai felkészül-

ség, az innovatív magatartás. Mindez a pedagógus szakmai elhivatottsága, a gyerekek és a szakma szeretete nélkül nehezen megvalósítható.

Rendre születnek tanulmányok a sikeres befogadó oktatásról, de a gyakorlat és a tapasztalat sokszor más mutat. A szemléletváltás ezen a téren is megkerülhetetlennek bizonyul, és csakúgy, mint az oktatás-nevelés többi területén, az elmélet és gyakorlat találkozása lenne az optimális. Ismerünk jól működő modelleket hazánkban, Magyarországon, Ausztriában, amelyekből sokat lehetne profitálni, tanulni, nemcsak egyéni szinten. Személyesen szeptembertől tanítok egy inkluzív iskolában. Eleinte kihívásként tekinttem a lehetőségre. Több mint húsz éve vagyok a pályán, és ez idő alatt sok dolgot tapasztaltam, sok minden változott. Tanítottam összevont osztályban (1–2. osztály), ahová integrált tanuló is járt, volt szerencsém az óvodai munkába is belekóstolni, és egy ideje érdeklődéssel követtem az inkluzív pedagógia alakulását, a hazai és külföldi pozitív példákat. A legőszintebben mondom, hogy a gyakorlatban többszörösen összetettebb feladat együtt nevelni a többiekkel a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeket, akik között speciális nevelési igényű tanuló is van, mint ahogyan feltételeztem. Persze nem kivitelezhetetlen. Minden tiszteletem azoké a pedagógusoké, akik ezt évek óta becsülettel, sok-sok pluszmunkával végzik. Sohasem gondoltam, hogy a tanítás a kisujjamban van, három sa-

ját gyermekem és a sok éves tapasztalat ellenére sem, de most meg is bizonyosodtam erről. Ahogy az egyik kollégám mondta: „Aki itt tud tanítani, bárhol tud”. Igaza volt. De az éremnek két oldala van. A gyerekeimtől (1. osztály) annyi szeretetet, tiszteletet kapok, ami a mai világban ritkaság. A tanulásához való hozzáállásuk példaértékű, még a szünetekben is állandóan dolgoznak. Kicsi, szorgos méhecskék, akiket öröm tanítani, annyira akarnak tanulni. Az más kérdés, hogy a társadalmi, szociális hátrányaikból adódóan sokkal mélyebbről indulnak, ezért bár a fejlődésük, azonos idő alatt, nagyobb egységnyi a társaikénál, mégis hosszabban tartó folyamatot jelent, és eleinte kevésbé látványos. Az iskola kiegyenlítő funkciójának működése esetén azonban jó eséllyel kompenzálhatók a hátrányok. Picit ismét visszakanyarodnék a sokat emlegetett finn modellhez, ahol minden iskola ugyanolyan jó, ugyanolyan befogadó, s ha ebből indulunk ki, a jövő iskolája csakis ilyen lehet. Befogadó.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bábosik István (szerk.) (2004): *Nevelésselmélet*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Csányi Yvonne – Perlusz Andrea (2001): *Integrált nevelés – inkluzív iskola*. In Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. Osiris, Budapest, 314–332.
- Forray R. Katalin (2011): *Társadalmi egyenlőség és a jövő feladatai*. Educatio, 2011/20, 1. sz., 62–72.
- http://new.mako.hu/letoltesek/dokumentumok/pepo_IPR_utmutato.pdf

